

Lisa 2 Seosed riigi eesmärkidega

Maakonna arengustrateegia seos riigi arengukavadega

Sisukord

I Eesti regionaalarengu strateegia 2014-20 sisend	1
II Valdkonna arengukavad	7
Üleriigiline planeering "Eesti 2030+"	7
Konkurentsivõime kava "Eesti 2020"	7
Eesti säästva arengu riiklik strateegia "Säästev Eesti 21"	8
Eesti julgeolekupoliitika alused.....	12
Heaolu arengukava 2016-2023.....	12
Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020.....	14
Noortevaldkonna arengukava 2014-2020.....	15
Laste ja perede arengukava 2012–2020	16
Transpordi arengukava 2014-2020.....	18
Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020	21
Eesti infoühiskonna arengukava 2020.....	22
Eesti elukestva õppe strateegia 2020.....	26
Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020.....	28
III Riigi ootused.....	32

I Eesti regionaalarengu strateegia 2014-20 sisend

<https://goo.gl/9DXno6>

Maakondade arengukavad ja Eesti regionaalarengu strateegia peavad moodustama võimalikult ühtse terviku regionaalse arengu suunamisel Eesti riigi territooriumil. Selleks on väga oluline, et maakonna arengukavad panustaksid omakorda Eesti regionaalarengu strateegias (ERAS 2020) seatud riigi terviklike regionaalarengu eesmärkide ja sihtide elluviimisse.

Selleks tuleb maakonna arengustrateegia koostamisel:

1. mõelda läbi, kuidas aidata kaasa järgnevate **ERAS 2020 alaesmärkide** saavutamisele ning kirjeldada¹, kuidas maakonna arengustrateegia eesmärkide ja tegevuste kaudu panustatakse nende eesmärkide elluviimisele:
  - a) *toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiva elu- ja ettevõtluskeskkonna areng väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi;*

---

¹ Osas „Seosed muude arengudokumentidega“

- b) viie suurema linnapiirkonna² rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiva ja keskkonnasõbraliku elukeskkonna areng;
- c) piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikum ärakasutus;
- d) piirkondade parem omavaheline sidustatus ja arendusvõimekuse kasv.

ERAS 2020 eesmärkide ja alameetmete sisukirjeldust vaata ka strateegia peatükis 8. lk 22-27: (https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/document_files/REGO/eesti_regionaalarengu_strateegia_2020_taiendatud_2017.pdf).

2. Võtta maakonna arendustegevuse prioriteetide seadmisel arvesse ERAS-s nelja suurema arendusregiooni lõikes määratletud **regionaalseid rõhuasetusi piirkondliku arengu suunamisel** (täpsemalt strateegia tekstis ptk. 6, lk. 31-35).
3. Juhinduda maakonna arengustrateegia tegevuste kavandamisel **üldistest põhimõtetest riigi piirkondliku arengu suunamisel**, eeskätt:
  - a) tugineda lähimuse põhimõttele regionaalses ja kohalikus arengus – tehes kohalikku tasandit puudutavad arendusotsused võimalikult lähedal kodanikele ja kogukondlikku initsiatiivi kaasates.
  - b) Lähtuda halduspiiride ülesetest funktsionaalsetest regioonidest – vaadates piirkondlikus arendustegevuses ja teenuste osutamisel üle haldusüksuste piiride, arvestades laiemate toimepiirkondade tervikvajadustega ja eelistades haldusüksuste ülest arenduskoostööd. Samavõrd oluline on vaadata üle maakonnapiiride ning arvestada naabermaakondades toimuva, nende arengustrateegiates seatavate arengusihide ja maakonnapiiride üleste mõjudega.
  - c) Soodustada keskuste ja tagamaa sidustatud arengut – võimendades keskuste rolli laiema tagamaa arengus ning tagades parem ligipääs kummagi poole vastastikku kasulikele ressurssidele ja hüvedele.
  - d) Soosida piirkondade (nutikat) spetsialiseerumist ja omanäolisust – edendades kindlatele piirkonnaspetsiifilistele eripäradele/konkurentsieelistele toetuvaid tegevusvaldkondi kui olulist piirkonna „arengukiirendit“.
  - e) Eelistada suurema tervikmõjuga piirkondlikku arendustegevust – keskendudes kitsamate ja ühekordsete tegevuste asemel uuenduslikumatele, eri valdkondi ja tegevusi sidustavatele ning kestlikuma ja laiema territoriaalse mõjuga arendusprojektidele.
  - f) Kindlustada teenuste head ruumilist kättesaadavust – tagades kodukohalähedal igapäevaelus olulisemad kohalikud avalikud teenused³ ning vähemalt maakonnakeskuses muud teenused, mida ei pea tingimata osutama kodukoha lähedal kuid, mis peavad olema kättesaadavad igas maakonnas/toimepiirkonnas.
  - g) Juurutada mitmetasandilist ning sidusat valitsemist ja planeerimist – tagades piirkondliku arengu suunamisel ja juhtimisel kohaliku, regionaalse ning riigi tasandi vastastikune koostöö ja arenguprioriteetidega arvestamine. Maakondlikud arengustrateegiad peavad ühendama

² Tallinna, Tartu, Pärnu, Narva, Jõhvi/Kohtla-Järve linnapiirkonnad. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-20 lk. 6; 24-25.

³ Teenused liigiti nimetatud Eesti regionaalarengu strateegia 2014-20 p. 41. lk 21.

kohaliku ja riikliku tasandi arengusihte ning olema üheks aluseks riigi valdkonnapoliitikate piirkondlike investeringute ja arendustegevuste kavandamisele ja elluviimisele.

4. Võimalusel tuleks seostada maakonna arengustrateegia seiremõõdikud ühtlasi **ERAS 2020 alaeesmärkide seiremõõdikutega**⁴ (viisil, et oleks jälgitav mõju, mida maakonnastrateegia kaudu üleriigiliste regionaalse arengu eesmärkidesse soovitakse anda).

Näide 1:

ERAS 1. alaeesmärgi seiremõõdik: *Maakondade keskmine ettevõtlusaktiivsus väljaspool Harju- ja Tartumaad riigi keskmise suhtes – sihttase vähemalt 64%;*

maakonna arengustrateegia alaeesmärgi „x“, mis hõlmab ettevõtluse arengule suunatud tegevusi, võimalik seiremõõdik: *maakonna ettevõtlusaktiivsus kasvab aastaks 2030 vähemalt 67%ni kogu Eesti ettevõtlusaktiivsuse näitajast.*

Näide 2:

ERAS 4. alaeesmärgi seiremõõdik: *Piirkondade piiriülese ja riigisisese koostöö aktiivsuse muutus, mõõdetuna KOV-de, piirkondlike arendusorganisatsioonide rahvusvahelistesse koostöö organisatsioonidesse ja -võrgustikesse kuulumisena ja piiriüleste koostöölepingute arvuna – sihttasemeks kasv võrreldes algtasemega (keskmiselt 3,7)*

maakonna arengustrateegia alaeesmärgi „x“, mis hõlmab rahvusvahelise arenduskoostöö alaseid tegevusi, võimalik seiremõõdik: *maakonna MARO osalemine rahvusvahelistes arenduskoostöö organisatsioonides on suurenenud võrreldes 2018. aastaga.*

4.1 Abistav väljavõte ERAS 2014-20 eesmärkide kõigist seiremõõdikutest:

Eesmärkide mõjuindikaatorid	Algtase (2012)	2020
Üldeesmärk: Toimepiirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus		
Kõigi maakondade SKP kasv, mõõdetuna jooksevhindades (allikas: ESA)	maakondade SKP 2012.a	kasv vahetasemega võrreldes
Alaeesmärk 1: Toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond		
Väljaspool kahe suurema linnapiirkonnaga maakondi (Harju- ja Tartumaa) loodud SKP osakaal Eesti SKP-s	28,5%	30,0%
Madalaima maakondliku tööhõive määra osatähtsus Harjumaa tööhõive määrast (vanusgrupis 16-pensioniiiga)	69,8%	72,0%
Maakondade keskmine ettevõtlusaktiivsus väljaspool Harju- ja Tartumaad riigi keskmise suhtes (statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvuna 1000 el kohta, allikas: ESA)	61,5%	64,0%

⁴ Eesti regionaalarengu strateegia ptk. 5.1.

Ülejäänud maakondade keskmise brutokuupalga osatähtsus Harju- ja Tartumaa keskmisest brutokuupalgast (<i>allikas: ESA</i>)	77,0%	77,5%
Rahulolu teenuste (ühistransport, põhikool, perearst) kättesaadavusega väljaspool Harju- ja Tartumaad (<i>möödetuna küsitlusuuringuga</i>)	58% 94% 89% (2014)	rahulolu kasv algtasemega võrreldes
Alaeesmärk 2: Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ning keskkonnasõbralik elukeskkond		
Tallinnas ja Tartus loodav SKP elaniku kohta EL28 keskmise suhtes. (<i>jooksevhindades, allikas: ESA, Eurostat</i>).	Tln: 83,3% Trt: 53,0%	Tallinn: 105% Tartu: 75%
Igapäevaseks töөл käimiseks ühistransporti või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus suuremates linnapiirkondades (<i>linnapiirkonna KOV-de koondnäitajana, allikas: ESA</i>)	47,5%	50,0%
Alaeesmärk 3: Piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikum ärakasutamine		
Piirkonnaspetsiifiliste kasvuvaldkondade ettevõtete arvu või majandusnäitajate osatähtsus piirkonna kõigist ettevõtetest (<i>piirkondlikes arengudokumentides määratletud piirkondlike kasvuvaldkondade alusel; allikas: ESA</i>).	Algtase: 2013. aasta näitajad	Ületab algtaseme vähemalt ½ mk-s
Maakondlikes arengukavades nimetatud piirkonnaspetsiifilistele ressurssidele ja eeldustele tugineva arendustegevuse aktiveerumine (<i>allikas: küsitlus</i>)		Vastav arendustegevu s aktiivsem vähemalt ½ maakondades
Alaeesmärk 4: Piirkondade tugevam sidustatus ja arendusvõimekus		
a) KOVde piirkondliku arendustegevusega seotud kulude osatähtsus kogukuludest; b) piirkondliku arendustegevuse ja planeerimisega hõlmatud töötajate keskmine arv KOVdes ja maakondlikes OVLdes; c) piirkondliku arendustegevuse ja planeerimisega hõlmatud töötajate arv maavalitsustes ja MAK-des. (<i>allikad: www.riigiraha.fn.ee, ja küsitluse korras kogutav info</i>).	a) 11,9% (2013) b) 1,31/0,64 (2014) c) 209 (2014)	Kasv algtasemega võrreldes
Toimepiirkondade keskuste arv, millel on regulaarsed ühistranspordi otseühendused piirkondadega väljaspool Eestit	7 (2014 jaan.)	Kasv algtasemega võrreldes
Piirkondade piiriülese ja riigisisese koostöö aktiivsuse muutus (<i>KOVde, piirkondlike arendusorganisatsioonide rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ja võrgustikesse kuulumisena ja piiriüleste koostöölepingute arvuna</i>)	3,7 (2014): MVD 5,8 MAKd 3,4 OVLd 1,6	Kasv algtasemega võrreldes

4.2 Muid seirenäitajaid ERAS 2014-20 meetmete tasandil

Meede	Seirenäitajad
Toimepiirkondades ettevõtluse ja majanduskasvu stimuleerimine	projektidega loodud töökohtade arv väljaspool Harju- ja Tartumaad
	ettevõtlusaktiivsuse muutus ja ettevõtete iive väljaspool Harju- ja Tartumaad

Toimepiirkonna inimressursi tõhusam kasutuselevõtt tööturul ja majandusarengus	tööhõive ja tööjõus osalemise määra muutus väljapool Harju- ja Tartumaad
	kaugtööd võimaldavate töökohtade osatähtsus
Toimepiirkondade keskuste elukeskkonna ja toimepiirkonna üleselt osutatavate teenuste arendamine	kinnisvarahindade muutus ja uute teenindusettevõtete arv linnasüdametes väljapool suuremate linnapiirkondadega maakondi
	elanike rahulolu muutused teenuste kättesaadavuse ja kvaliteediga väljapool suuremate linnapiirkondadega maakondi
	ühistranspordi kasutajate osatähtsuse muutus väljaspool suuremaid linnu
Toimepiirkondade sisemine sidustamine töö ja teenuste paremaks kättesaadavuseks	toimepiirkondade keskuste ja tagamaa vaheliste uute kergliiklusteede pikkus
	maakonna sisese pendelrände intensiivsus võrreldes maakonnast väljapoole (sh Tallinna) suunatud pendelrändega
	toimepiirkondade keskuste aeg-ruumiline kättesaadavus ühistranspordiga
Toimepiirkonna keskuste tagamaal teenuste ja elukeskkonna kohandamine hõreastustuse tingimustele	muutused teenustega rahulolus väljapool linnalisi asulaid
	kiire internetiühendusega majapidamiste ja ettevõtete ning internetikasutajate osatähtsuse muutus
Säästva ja atraktiivse linnaruumi ja liikuvuskeskkonna arendamine	kergliiklusteede pikkus suuremates linnapiirkondades
	erasektori investeeringute mahu muutus meetme toel taaselavdatud asumites
Kaasava ja kogukonnaalgatusi toetava linnaarengu edendamine	regionaalarengu programmide toetatud linnaliste asumiseltside jm vabaihenduste arvu muutus
	vabaihenduste osalusaktiivsuse muutused linnade arengukavade ja planeeringute ettevalmistamisel
Välismaise oskustööjõu, investorite, tippspetsialistide ning teadlaste ja tudengite tuleku ja kohanemise soodustamine	immigrantrahvastiku haridustaseme ja tööhõive määra muutused
	välisinvesteeringute hulga muutus suuremate linnapiirkondadega maakondadesse
Piirkondade omanäolisust tugevdavate tegevusalade ja kohaturunduse toetamine	piirkondade ööbimisega külastuste arvu muutused
	teadlikkuse kasv piirkonnaspetsiifilistest eripäradest
Kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse tugevdamine	mitut KOVi hõlmavate arengukavade ja planeeringute ning regionaalarengu programmide toetatud koostööprojekti arv
	komplekssete, mitut valdkonda integreerivate arendustegevuste osatähtsus

Toimepiirkondade omavahelise ja ülepiiri arenduskoostöö tõhustamine	Euroopa territoriaalse koostöö (ETK) programmide projektides osalenud kohalike omavalitsuste ja maakondlike arendusorganisatsioonide arv
	ETK programmide koostööprojektides osalenud linnade arv
Toimepiirkondade parem omavaheline ja ülepiiri sidustus	elanikkonna rahulolu muutus maakonnakeskuste vaheliste ühendusvõimalustega
	väljaspool Tallinna tehtud piiriületuste arv ja nende osatähtsus kõigist piiriületustest
Valdkonnapoliitika kohapõhisuse ja kaasmõju tugevdamine regionaalarengus	arengukavade ja õigusaktide eelnõude hulk, mille puhul on ammendavalt hinnatud mõjusid regionaalarengule
	riigiasutuste ja avaliku sektori töökohtade arv ja osatähtsus muudes regionides väljaspool pealinna

II Valdkonna arengukavad

Ülevaade kõikidest valdkondlikest arengukavadest on leitav [valitsuse veebilehelt](#), siin dokumendis on välja toodud nende valdkondade eesmärgid ja mõõdikud, millel on maakondliku arendustegevusega kõige suurem puutumus kõigis maakondades. Vastavalt piirkonna eripäradest võib kaaluda seoseid ka teiste valdkonnastrateegiatega (merendus, maapõu, lõimumine jne).

Üleriigiline planeering "Eesti 2030+"

<https://goo.gl/Dseo1A>

Peamised eesmärgid asustuse kujundamisel:

1. Olemasolevale asustusstruktuurile toetuva mitmekesise ja valikuvõimalusi pakuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine.
2. Töökohtade, haridusasutuste ja mitmesuguste teenuste kättesaadavuse tagamine toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu.

Peamised eesmärgid transpordi arengu kujundamisel:

1. Teenuste, haridusasutuste ja töökohtade kättesaadavuse tagab toimepiirkondade sisene ja omavaheline sidustamine kestlike transpordiliikide abil.
2. Tagatud on kiire, piisava sagedusega ja mugav ühendus välismaailmaga.
3. Erinevaid transpordiliike kasutatakse tasakaalustatult, arvestades piirkondlike eripäradega.

Peamised eesmärgid energetikavaldkonnas:

1. Elektritootmisvõimsuse arendamisel on vaja keskenduda Eesti varustamisele energiaga. Uued energiatootmisüksused tuleb paigutada ruumis ratsionaalselt ja kestlikult.
2. Eesti energiavarustuse võimalusi tuleb avardada, luues välisühendusi Läänemere piirkonna energiavõrkudega.
3. Tuleb vältida soovimatut mõju kliimale, saavutada taastuvenergia suurem osakaal energiavarustuses, tagada energiasäästlike meetmete rakendamine ja energiatootmise keskkonnamõju vähendamine.

Konkurentsivõime kava "Eesti 2020"

<https://goo.gl/ANzaG3>

Eestil edasise kasvu väljavaadete kontekstis kaks peamist ja keskset eesmärki:

- saavutada tootlikkuse kiire kasv nii suurema kapitalimahukuse kui ka kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kaudu;
- hoida kõrget tööhõive taset.

Indikaatorid:

Tõsta tööhõive määra vanusegrupis 20-64

Algtase 2010 - 66,4%; Eesti eesmärk 2015 - 72%; Eesti eesmärk 2020 - 76%

Tõsta tootlikkust hõivatu kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes

Algtase 2009 - 65,8%; Eesti eesmärk 2015 - 73%, Eesti eesmärk 2020 - 80%

2020. aastaks seatakse konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ järgmised põhieesmärgid:

Vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu

Algtase 2010 - 11,7%; Eesti eesmärk 2015 - 11,0%; Eesti eesmärk 2020 - 9,5%

Suurendada kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste inimeste osakaalu
Algtase 2010 - 39,7%; Eesti eesmärk 2015 - 40%; Eesti eesmärk 2020 - 40%

Vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid
Algtase 2010 - 17,5%; Eesti eesmärk 2015 - 16,5%; Eesti eesmärk 2020 - 15%

Suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra
Algtase 2010 - 10,9%; 2015 Eesti eesmärk - 15%; Eesti eesmärk 2020 - 20%

Vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu
Algtase 2010 - 32%; Eesti eesmärk 2015 - 32%; Eesti eesmärk 2020 - 30%

Pikaajalise töötuse määra vähendamine
Algtase 2010 - 7,7%; Eesti eesmärk 2015 - 4%; Eesti eesmärk 2020 - 2,5%

Noorte (15-24) töötuse määra vähendamine
Algtase 2010 - 32,9%; Eesti eesmärk 2015 - 15%; Eesti eesmärk 2020 - 10%

Töötajate osalemise määra suurendamine (vanusegrupp 15-64)
Algtase 2010 - 73,4%; Eesti eesmärk 2015 - 74%; Eesti eesmärk 2020 - 75%

Eesti säästva arengu riiklik strateegia "Säästev Eesti 21"
<https://goo.gl/NwkrVv>

EESMÄRK 1: EESTI KULTUURIRUUMI ELUJÕULISUS

1. **Eesti kultuuriruumi ulatus.** Indikaatorid: eesti kultuuri kandjate arvukus, nende paiknemine (Eestis, väljaspool), eesti kultuuri materialiseerumise määr (arhitektuuris, maastikes, märgilises keskkonnas), eesti kultuuri tunnus, tõlgitavus ja levik väljaspool Eestit. Eesti kultuuri jätkusuutlikkuse seisukohalt on esmatähtis eesti kultuuri tunnus ja laialdane kättesaadavus Eestis, ning selle kõrval suurenev eesti kultuuri tõlgitavus ja levik väljaspool Eestit.

2. **Eesti kultuuri funktsionaalsus.** Indikaatorid: eesti kultuuri elementide (sh keele) kasutusintensiivsus erinevates eluvaldkondades (argisuhtluses, teaduses, hariduses, seadusloomes, poliitikas, tehnikas ja tehnoloogias jne), st kuivõrd eesti keel, eesti kultuurivaramu ja eestilikud traditsioonid, käitumis- ja suhtlemismudelid on juurdunud, vajalikud ja kasutusel igapäevaelus ning ühiskonna erinevate inistitutsioonide toimimiseks.

3. **Eesti kultuuri ajaline pidevus ja plastilisus.** Indikaatorid: kultuurimälu võime toimida minevikukogemuse sidujana tulevikuga, rahvuskultuuri avatus uuele, rikastumis- ja tõlgendamisevõime muutuv maailma kultuuripildis, kultuurimälu (traditsiooni) kestvus ja kõlblikkus seotuna uute avastuste, uute valdkondade, uue tehnilise keskkonna, uute kultuurinähtuste, uute suhete ja suhtlusviisidega. Eriti eesti keele ja kultuuri tõlkimisvõimelisus (ka tehnilises mõistes) ja tõlgitavus globaliseeruv multikultuurilises keskkonnas.

Soovitav seisund 2030. aastaks

Eesti rahvastikuolukorra stabiliseerumine. Püsi rahvastik on stabiliseerunud vahemikus 1,0–1,5 miljonit. Toimivad integratsioonimehhanismid, mis tagavad uustulnukate lõimumise Eesti kultuuriruumiga. Eestlus on väärtustatud, Eesti on nooremale põlvkonnale eelistatud elu- ja tööpaik. Eesti elukeskkond on soodus kompetentsi impordiks välismaailmast.

Eesti ja Euroopa kaksikidentiteedi kujunemine. Koos Eesti euroopastumisega, aga samuti tänu Euroopa ja mõningate teiste suurte koosluste vaheliste pingete püsimisele on rahvusliku enesemääratluse ja väärtustamise («mina olen eestlane») kõrval levinud ka enesemääratlus eurooplasena («mina olen eurooplane»). Eestlane on nii loomu- kui tegudepärast aktsepteeritud kui eurooplane.

Hääbumishirm on kadunud. Kultuuri kohanemisvõime, st taastootmise mehhanismid ja uueneemisvõime on tasemel, mis võimaldab kultuurivaramu ülekannet ning pidevat täiendamist uutele kultuurikandjate põlvkondadele. Eesti kultuuri dünaamilise tasakaalu ja jätkusuutlikkuse saavutamine suhetes maailmakultuuriga, vabanemine eksistentsiaalsetest hirmudest.

Virtuaalne eestlus. Oluline osa eesti kultuurist on «kolinud virtuaalkeskonda», paikneb elektroonilistes arhiivides, muuseumides ja raamatukogudes, olles seetõttu rahvusvaheliselt kättesaadav ja tõlgitav teistesse keeltesse, muutudes selle kaudu kättesaadavaks ja mõistetavaks kõigile kohapeal ja ka huvilistele maailmas.

Panustav globaliseerumine. Eesti kogemus rahvuskultuuri ja globaalkultuuri sünteesimisel ja sotsiaaltehnoloogilise oskusteabe rakendamisel levib ning on kasutatav ka väljaspool Baltikumi. Eesti *case* on leidnud mõtestamist ja rakendust mitmete väiksemate kultuuriruumide puhul, see on Eesti tunnustatud panus globaliseeruva maailma mitmekesisuse säilitamisel.

EESMÄRK 2: HEAOLU KASV

1. **Majanduslik jõukus** – indikaatorid: rahaliste sissetulekute suurus pereliikme kohta ja sissetulekute struktuur; tarbimiskulude suurus pereliikme kohta ning nende kulutuste struktuur (baasvajadustele kuluvate kulutuste osatähtsuse tase).

2. **Turvalisuse tase** – indikaatorid: tervislik seisund, haigestumise risk, kuritegevuse määr, töökaotamise oht, stressi leviku määr. Eelnevad näitajad on põhimõtteliselt mõõdetavad ka erinevate integreeritud turvalisuse indeksite kaudu.

3. **Võimaluste mitmekesisus** (eneseteostuseks, rekreatsiooniks, sotsiaalseks suhtlemiseks) – indikaatorid: reaalne töönädala pikkus, tööga rahulolu, ajakasutus (nn seotud aja osatähtsus), võimalused arendavaks ajakasutuseks. (Majandusliku jõukuse abil on teatud ulatuses võimalik ka teist ja kolmandat eesmärki «osta»). Need võimalused on aga piiratud – sel juhul tekib ühiskonna jaoks ebaefektiivset nn surrogaattarbimist, näiteks nõudlus liigsete turvateenuste järele või siis looduse muutumine atraktsiooniks).

Soovitatav seisund 2030. aastaks

Inimeste majanduslik jõukus ja elatustase on 2030. aastaks vähemalt 80% praeguste EL liikmesriikide keskmisest² ning jätkub potentsiaali (haridustase, väljaõpe, rahvusvahelistumine, innovatiivsus) ka edasiseks arenguvahe vähendamiseks ning pikemas perspektiivis EL keskmisest ettejäudmiseks. On kadunud «vaese sugulase» mentaliteet võrreldes Põhjamaadest naabritega. Eesti majanduse koht konkurentsivõime pingereas ületab ka 2030. aastal mõnevõrra elatustaseme pingerea kohta. Eesti on suutnud vältida Euroopa nn perifeeriamaa (kontsentreerumine odavama ja lihtsama produkti tootmisele või oma loodusvarade ja looduskeskkonna odav väljamüük) staatust.

Majandusareng toimub etapiliselt. Ehkki nn postmaterialistlike väärtuste esilekerkimise teatud ilminguid on märgata juba lähiperioodil, jääb Eesti areng lähema 10–12 aasta jooksul siiski veel suhteliselt elatustaseme tõusule orienteerituks. Liigset majanduskesksust tuleb sel perioodil püüda tasakaalustada tarbimiskultuuri ja elukvaliteedi tõusu propageerivate aktsioonidega (alternatiiviks suhteliselt primitiivne materiaalne, hedonistlik tarbimine ja kommertsliku vaheldusrikkuse tagaajamine), samuti ökoloogilisust ja sotsiaalset sidusust kindlustavate poliitikatega. Võib eeldada, et juba esimesel perioodil (10–12 aastat) toimub märgatav edasimineku mõnede turvalisuse komponentide osas (eelkõige kuritegevuse vähenemine), samas mitmed teised, nagu ületõttamise oht ja stress, on jäänud arenenud maadega võrreldes ikkagi kõrgeks. Töönädal jääb esialgu suhteliselt pikaks. Elukeskkonna kvaliteedi ja atraktiivsuse tõus saab edaspidi olema varieeruv, rahvusvahelise suhtluse ja majandusarenguga seotud elementides kiire, teiste elementide osas (nt sotsialismiaegsete linnaosade rekonstrueerimine) tulenevalt vahendite piiratusel aeglane. Perioodi teisel poolel (orienteeruvalt

aastatel 2015–2020) hakkab toimuma aga oluline rõhkude ümberpaiknemine. Elanikkond hakkab turvalisuse ja mitmekesisuse komponente oluliselt enam väärtustama, vastavalt sellele muutuvad nii finantseerimiseelised kui inimeste isiklikud käitumistavad.

Turvalisuse osas ei erine Eestis olukord 2030. aastal oluliselt Lääne- ja Põhja-Euroopa maadest, tõsi küll, mõningate elementide osas võib täheldada olulisemat progressi alles aastatel 2020–2030. On loodud inimväärne turvavõrk riskigruppidele, samas töökaotusohu on jäänud suureks. Rahva tervis on paranenud ja eluea pikkus oluliselt tõusnud. 2030. aastal on keskmine eluiga tõusnud 77–78 aastani.

Võimaluste mitmekesisuse vaatepunktist on 2030. aastaks suurel osal töötajatest oluliselt hägustunud selge vahejoon tööaja ja vaba aja vahel. Suurenenud on loominguilisust nõudvate elukutsete osatähtsus. Firmades väärtustatakse loominguilisust, stimuleeritakse inimeste õppimist ja suhtlust erinevates võrgustikes. Järsult on laienenud nii vaba aja veetmise viisid ja vormid (eriti vanuritel), osalemine erinevates vabatahtlikes üldkasulikes ettevõtmistes, õppimist ja meelelahutust ühendavad tegevusvormid. Pakutavate intellektuaalsete teenuste ring on laienenud. Linnakeskkonnad on välja arendatud mitmekesisuse ja atraktiivsetena, ka looduslikus olekus olevas keskkonnas on mõeldud inimkülastuse ja inimtegevuse võimalustele. Eesti on kujunenud «Põhjamaade Dubliniks», st kohaks, kus on võimalik ühendada mitmekesine ja mõnus elu ning vaba aja veetmine kaasaegse rahvusvahelise tootmise ja äriaga.

EESMÄRK 3: SIDUS ÜHISKOND

1. **Sotsiaalne kaasatus.** Praktiliselt kogu Eesti elanikkond osaleb väärtuste loomisel ja nende tarbimises, aga ka ühiskonnaarengu kujundamisel. Indikaatorid: Gini indeks, tööhõive määr, töötava rahvastiku ja kogurahvastiku suhtarv, allpool vaesuspiiri elavate leibkondade osakaal, tervisekindlustusega haaratud elanikkonna osatähtsus.

2. **Regionaalne tasakaal.** Eesti-sisesed regionaalsed erinevused vähenevad, iga Eesti piirkond on leidnud sobiva viisi enda kui elu- ja tööpaiga väärtustamiseks. Indikaatorid: sissetulekute jaotus ja vaesusriski määr regiooni, koolikatkestajaid ja ülikoolidesse sissesaanud regiooni, regionaalsed eelistused elu- ja tööpaiga valikul.

3. **Tugev kodanikuühiskond.** Riigi ja erasektori kõrvale on kujunenud tegus kodanikeühenduste võrgustik. Kolmas sektor osaleb võrdväärse partnerina nii poliitiliste otsustuste kujundamisel kui mitmete (sotsiaalse suunitlusega) teenuste pakkumisel. Indikaatorid: kodanikeühenduste arv ja liikmelisus, kolmanda sektori poolt algatatud seaduseelnõud, kolmanda sektori rahastamise dünaamika.

Soovitav seisund 2030. aastaks

Sotsiaalne kaasatus. Ühiskonna kihistumine on vähenenud, Eesti Gini indeks ei ületa EL riikide keskmist taset, väiksema konkurentsivõimega indiviidide ja toimetulekuraskustes perede jaoks on loodud kolme sektori ühistegevusel põhinevad tugisüsteemid. Sotsiaalhoolekandesüsteem on arenenud tasemeni, kus ühegi olulise elanikkonnarühma sissetulekud ei jää alla EL-is kehtestatud toimetulekumiinimumi. Kvaliteetne tervishoiuteenus on kõigile kättesaadav. Mitte-eestlaste integratsioon on jõudnud tasemele, kus inimese etnilisest päritolust lähtuvad erinevused tööhõives, osalemises poliitikas jms on minimaalsed. Kahe Eesti metafoor on unustatud, selle asemel räägitakse kirjust ja mõnusast Eestist.

Regionaalne tasakaalustatus. Tallinna ja ülejäänud Eestit iseloomustavad olulisemad sotsiaalmajanduslikud näitajad on lähedased. Tööpuuduse tase üheski regioonis ei ületa 8%, tööturu avatust ja paindlikkust tasakaalustab töötururiskide maandamise süsteem. Töösuhetes toimib sotsiaalne partnerluse põhimõte. Loodud on elukestva õppe süsteem, mis pakub tööalast täiendus- ja ümberõpet.

Tugev kodanikuühiskond. Kujunenud on mõjus kolmas sektor, mis pakub mitmeid avalikke teenuseid ning osaleb poliitiliste otsustuste kujundamisel. Kodanike osalusprotsent valimistel on vähemalt EL riikide keskmisel tasemel.

EESMÄRK 4: ÖKOLOOGILINE TASAKAAL

1. Loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu.

Indikaatorid: looduslike ressursside varude ja taastumisvõime pideval seirel põhinevate ressursikasutuse regulatsioonide olemasolu ja nende täitmise jälgimine (näit. litsentside jagamine nagu praegu kalanduses), taastuvate loodusressursside tarbimise osakaal loodusvarade kogukasutusest, pärandmaastike osakaal.

Seire valdkonnad: mageveevaru, veekasutus (l/inimese kohta), korduvkasutatava vee hulk üldises tarbimises (75%); rannikumere seisund; produktiivse metsa osakaal kogu metsast; bioloogiliselt produktiivse maa osakaal või suhe kogu põllumaasse; taastuvate varude kasutamise osakaal – kasutamine ei ületa looduslikku taastootmist; taastuva energia osakaal kogu energiast.

2. Saastumise vähendamine. Indikaatorid: saastetasude mõju tootmise korraldamisele; õhu kvaliteet (toksiliste ja kasvuhoonegaaside heitkoguste ja neeldumise (sidumise) suhe; vee kvaliteet (joogivee kvaliteet, mere ja siseveekogude rekreatiivne ja kalandusalane väärtus); jäätmemajanduse tase (jäätmete sorteerimise ja utiliseerimise aste (vähemalt 75% jäätmetest), pakendimaksu osakaal toodangu maksumuses; jääkide osa toodangust; korduvkasutataval toorainel põhineva toodangu osakaal); kogu toote elutsükli keskkonnamõju aste, transpordi struktuur (ühis- ja rööbastranspordi osakaal).

3. Loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine. Indikaatorid: traditsiooniliste maakasutusviiside osakaal, liigilise mitmekesisuse indeks, kaitse- ja Natura-alade osakaal Eesti territooriumist (mitte alla 10%), majanduslikust kasutusest väljas oleva ala osakaal territooriumist (2010. aastaks vähemalt 5%); pärandmaastike osakaal; investeeringud keskkonnakaitsesse ja keskkonnaharidusse (% SKP-st).

Soovitav seisund 2030. aastaks

Eesti keskkonna stabiilne ja teadmispõhine haldamine. On loodud ristkasutust võimaldavad loodusvarade (sh maastikud ja bioloogilise mitmekesisuse objektid) riiklikud registrid ja korrastatud vastav statistika. Toimub integreeritud planeerimine, mille aluseks on keskkonnatasakaalude arvestamine igas eluvaldkonnas, riik toetab keskkonnahoidlike tehnoloogiate eelisarendamist, toimib edukas koostöö riigiasutuste ja erinevate huvigruppide vahel. Loodusressursside kasutuselevõtule kaasnevad eelnevalt koostatud põhjendatud ja suurimat majanduslikku tulu tootavad optimaalse kasutamise skeemid, mis võimaldavad vältida pöördumatuid kahjusid ja raiskamist. Transpordi struktuuris on toimunud märgatavad nihked – on tõusnud keskkonnasõbralikumate transpordiliikide (rööbastranspordi) osakaal. Töötab olmeprügi sorteerimise süsteem ning tööstusele ja transpordile on kehtestatud kõrgemad saastetasud. On sisse viidud säästva tarbimise mehhanism riigihangete, riiklike investimisprogrammide jt arengukavade kriteeriumidesse (mille alusel valitakse projektid, millesse investeerida).

Keskkonnakasutuse väärtushinnangud lähtuvad eelkõige ökoloogiliselt tasakaalustatud elukeskkonna säilitamise vajadusest. Maastike planeeringud, mis on koostatud riigi kohta tervikuna, näevad ette, et regionaalselt toimiksid tehnogeenseid ja looduslikke maastikke tasakaalustavad mehhanismid, mis soosivad kõigi elanike võimalusi looduskeskkonna rekreatiivsete ressursside kasutamiseks. Kindlalt on juurdunud printsiip, mis ei luba keskkonnakasutuses toimida riski piiril. Vastavalt teadmiste ja tehnoloogiate arengule võivad toimuda muutused teatud ressursside haldamises. Riik soosib traditsiooniliste maakasutusviiside (põllu-karjamaad, mets) arengut regionaalpoliitika kaudu.

Eesti on vääriline osaleja globaalsetes ökoloogilistes arengutes. Eesti osaleb põhilistes rahvusvahelistes konventsioonides ja on aktiivne Läänemere regiooni keskkonnaseisundi säilitamise ja parandamise meetmete rakendamises. On loodud Eestist pärit ja piiriülese saaste bilanss-andmebaas, kokku lepitud saaste sihtarvudes ja sellele vastavalt toimub saastemaksude ümberarvutamine ja uute määrade kehtestamine. Oluliselt on vähenenud saasteainete (sealhulgas atmosfääri heitmed, pakendid jne) osakaal toodetud materiaalsetes väärtuses.

Eesti julgeolekupoliitika alused

<https://goo.gl/8qtL7t>

Peaesmärk:

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, rahva ja riigi kestmine, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ja elanikkonna turvalisus. Eesti viib julgeolekupoliitikat ellu põhiõigusi ja -vabadusi järgides ning põhiseaduslikke väärtusi kaitstes.

Heaolu arengukava 2016-2023

<https://goo.gl/6abxof>

Üldeesmärgid:

1. Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu.

Tööhõive määr 20–64-aastaste seas, %									
<i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu uuring</i>									
Aasta	algtase (2014)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	77,6	78,1	78,1	78,2	78,3	78,4	78,5	78,7	78,8
Naised	70,5	71,6	72,1	72,6	73,1	73,5	73,5	73,6	73,6
Kokku	74	74,8	75,1	75,4	75,7	76	76,1	76,2	76,3

Tööelu kestus, aastates									
<i>Allikas: Eurostat, tööjõu uuring</i>									
Aasta	algtase (2014)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	37,3	37,5	37,6	37,8	37,9	38,0	38,1	38,2	38,3
Naised	35,3	36,3	36,5	36,7	36,9	37,1	37,3	37,4	37,6
Kokku	36,5	36,9	37,1	37,2	37,4	37,5	37,7	37,8	38,0

2. Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus.

Absoluutse vaesuse määr, %									
<i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>									
Aasta	algtase (2014)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	7,3	7,1	7,0	6,8	6,8	6,7	6,7	6,7	6,7
Naised	5,4	5,4	5,3	5,2	5,1	5,1	5,0	5,0	5,0
Kokku	6,3	6,2	6,1	5,9	5,9	5,8	5,8	5,8	5,8

Suhtelise vaesuse määr, %

Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring									
Aasta	algfase (2014)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	19,6	15,9	15,7	15,5	15,3	14,8	14,8	14,8	14,8
Naised	23,3	17	16,7	16,3	15,7	15,2	15,2	15,2	15,2
Kokku	21,6	16,5	16,2	15,9	15,5	15	15	15	15

Naiste ja meeste keskmiste tunnipalkade vahe ehk sooline palgalõhe, %

Allikas: Statistikaamet, soolise palgalõhe andmebaas

Aasta	algfase (2013)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sihtfase	22,5	21,3	20,9	20,5	20,1	19,7	19,3	18,9	18,5

Alaeesmärgid:

1. Töajõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed tööttingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist.

Töajõus osalemise määr 15–64-aastaste seas, %

Allikas: Statistikaamet, Eesti töajõu uuring

Aasta	algfase (2015)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	79,8	79	79,3	79,6	79,8	80	80,2	80,4	80,5
Naised	72,9	71,7	71,9	72,1	72,3	72,4	72,6	72,8	73
Kokku	76,3	75,3	75,6	75,8	76	76,2	76,4	76,6	76,8

2. Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud.

Absoluutse vaesuse määr vanuserühmades 0–17, 18–64 ja 65+, %

Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring

Vanus	Sugu	algfase (2014)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0–17	Mehed	9,4	7,5	7,3	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2
	Naised	8,8	7,1	6,9	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8
	Kokku	9,1	7,3	7,1	7,0	7,0	7,0	7	7	7
18–64	Mehed	7,9	7,2	7,0	6,9	6,8	6,8	7,0	7,0	7,0
	Naised	6,0	5,8	5,6	5,5	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
	Kokku	6,9	6,5	6,3	6,2	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1
65+	Kokku*	1,3	1,2	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

Sügava materiaalse ilmajätuse määr kogu elanikkonnas, %

Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring

Sugu	algfase (2015)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	4,5	4,1	4	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,7

Naised	4,5	4,1	4	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,7
Kokku	4,5	4,1	4	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,7

3. Inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ning ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud.

Kodust iseseisvat toimetulekut toetavate avahooldusteenuste ehk mitteinstitutionaalsete teenuste ja ööpäevaringse institutsionaalse hooldusteenuse saajate suhtarv

Allikas: Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika; Sotsiaalkindlustusameti rehabilitatsioonistatistika

Aasta	Algtase (2014)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sihttase	1,4	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	2	2,2

4. Naistel ja meestel on võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus kõigis ühiskonnaelu valdkondades.

Matemaatika, teaduse ja tehnoloogia eriala lõpetanud naiste arv (ISCED 5-6) tuhande 20-29-aastase naise kohta

Allikas: Eurostat

Aasta	alg. (2012)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sihttase	9,8	10,4	10,7	11	11,3	11,6	11,9	12,2	12,5

Elanike osakaal, kes peavad soolist palgalõhet pigem suureks või väga suureks probleemiks, %

Allikas: alg. 2012 EMOR omnibuss, edaspidi Sotsiaalministeerium, soolise võrdõiguslikkuse monitooring

Aasta	alg. (2015)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sihttase	60	62	-	-	68	-	-	-	76

Soolise võrdõiguslikkuse indeks

Allikas: Euroopa Liidu Soolise Võrdõiguslikkuse Indeks (EIGE)

Aasta	alg. (2012)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sihttase	49,8	51,4	-	52,2	-	53,0	-	53,8	-

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020

<https://goo.gl/aZ6efU>

Üldeesmärgid:

1. Tõsta tootlikkust töötaja kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes 80%-ni
2. Tõsta tööhõive määra vanusegrupis 20-64 76% tasemele

Alaesmärgid:

1. Eesti elanikud on ettevõtlikud ning ettevõtted ambitsioonikad

Kolm aastat varem loodud ettevõtete arv, mille käive on suurem kui 125 000 € (kolme aasta keskmisena; allikas: Äriregister)

algtase (2011) 1150, sihttase (2020) 1600

Ettevõtete arv, kus töötab vähemalt 20 töötajat (allikas: Statistikaamet)

algtase (2011) 3217, sihttase (2020) 4000

2. Eesti ettevõtted toodavad efektiivselt kõrge lisandväärtusega tooteid ja pakuvad innovaatilisi teenuseid.

Erasektori T&A kulutuste osakaal SKPst (allikas: Statistikaamet)

algtase (2011) 1,52%, sihttase (2020) 2%

Müügitulu uutest või oluliselt muudetud toodetest või teenustest (suhe kogu müügitulusse; allikas: Statistikaamet)

algtase (2010) 9,7%, sihttase (2020) 18%

Tunnitootlikkus eurosooni keskmisest jooksevhindades (allikas: OECD)

algtase (2011) 51%, sihttase (2020) 65%

3. Eesti ettevõtted on aktiivsed eksportijad

Eesti osatähtsus maailmakaubanduses (allikas WTO)

algtase (2011) 0,099%, sihttase (2020) 0,11%

Eksportööride arv (Statistikaamet)

algtase (2012) 11281, sihttase (2020) 15700

Toote keskmise ekspordi hinna muutus (UVI- Unit value index; allikas Eurostat)
algtase (2011) 130,6, sihttase (2020) väärtuse kasv kiirem kui EL-is keskmiselt

4. Ettevõtted hindavad Eestit tegutsemiskeskonnana kõrgelt

Eesti positsioon Maailma konkurentsivõime edetabelis (WEF)

algtase (2012) 34. koht, sihttase (2020) 25

Eesti positsioon Doing Business edetabelis

algtase (2012) 21, sihttase (2020) 15

Noortevaldkonna arengukava 2014-2020

<https://goo.gl/vkZsUK>

Üldeesmärk:

Noorel on avarad võimalused arenguks ja eneseteostuseks, mis toetab sidusa ja loova ühiskonna kujunemist.

Põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24 a.) osakaal (Algtase 2012: 10,5%; Sihttase 2020: 9,5%)

Noorte töötuse määr vanusegrupis 15-24 (Algtase 2012: 20,9%; Sihttase 2020: 10%)

Alaeesmärgid:

1. NOOREL ON ROHKEM VALIKUID OMA LOOME- JA ARENGUPOTENTSIAALI AVAMISEKS

Indikaator: noorte kaasatus noorsootöös (% noorte koguarvust)

Algtase 2012: 42%; Sihttase 2020: 60%

2. NOOREL ON VÄIKSEM RISK OLLA TÕRJUTUD

Indikaator: noorsootöö piirkondlik kättesaadavus

Algtase 2012: noori huvikooli kohta 596; noori noortekeskuste kohta 1384; Sihttase 2020: noori huvikooli kohta 400; noori noortekeskuste kohta 1000

3. NOORE OSALUS OTSUSTES ON ROHKEM TOETATUD

Indikaator: organiseeritud osalusvõimaluste arv (noortevolikogud jm noorte osaluskogud)

Algtase 2012: 85; Sihttase 2020: 200

4. NOORTEVALDKONNA TOIMIMINE ON MÕJUSAM

Indikaatorid:

Noorsootöös osalenud noorte rahulolu noorsootööga;

Algtase 2013: ei ole teada; Sihttase 2020: 85% osalenutest on rahul

Koolituses osalevate noorsootöötajate osakaal aasta lõikes

Algtase 2012: 10%; Sihttase 2020: 15%

Laste ja perede arengukava 2012–2020

<https://goo.gl/W2X2sq>

Arengukava peaesmärk on laste ja perede heaolu suurendamine ning elukvaliteedi tõstmine, soodustades seeläbi laste sünde.

Peaesmärgi saavutamiseks on püstitatud viis strateegilist eesmärki:

1. Eesti laste- ja perepoliitika on teadmispõhine ja ühtne, et toetada ühiskonna jätkusuutlikkust,

SE Indikaator	Baastase	Sihttase 2015	Sihttase 2020
Summaarne sündimuskordaja (Statistikaamet)	1,64 (2010)	1,71	1,77
Loomulik iive (Statistikaamet)	+35 (2010)	Positiivne	positiivne
Soovitud laste arv ja tegelik laste arv (ESS; Oras ja Unt 2008)	Soovitud laste arv 2, 24 Tegelik laste arv 1,10 (Oras ja Unt 2008)	Soovitud ja tegeliku laste arvu erinevus väheneb	Soovitud ja tegeliku laste arvu erinevus väheneb
Lastele ja peredele	1,79% (2008)	2,2%	2,3%

tehtavate sotsiaalkaitsekulutuste osakaal SKT-s ESSPROS metoodika alusel (Eurostat)			
---	--	--	--

2. Eesti on positiivset vanemlust toetav riik, kus pakutakse vajalikku tuge laste kasvatamisel ja vanemaks olemisel, et parandada laste elukvaliteeti ja tulevikuväljavaateid,

SE Indikaator	Baastase	Sihttase 2015	Sihttase 2020
Lapsevanemate teadmatus, kust laste kasvatamisega seotud küsimuste või probleemi korral nõu ja abi küsida (Euroopa sotsiaaluuring)	44% (2010)	langeb	langeb
Laste füüsilise karistamise aktsepteerimine vanemate poolt (Euroopa sotsiaaluuring)	40% (2010)	langeb	langeb
Riiklikult koordineeritud vanemlusprogrammi kättesaadavus piirkonniti (Sotsiaalministeerium)	0 (2011)	2s piirkonnas	kasvab

3. Lapse õigused on tagatud ja loodud on toimiv lastekaitseüsteem, et väärtustada ühiskonnas iga last ja tema arengut ning heaolu toetavat turvalist keskkonda,

SE Indikaator	Baastase	Sihttase 2015	Sihttase 2020
0–17aastaste laste arv ühe lastekaitse spetsialisti kohta (Sotsiaalministeerium)	1348 (2010)	1325	1274
Perest eraldatud laste arv ja % 0–17aastastest lastest (Sotsiaalministeerium)	460 last 0,2% (2010)	väheneb	väheneb
Hoiak, et lapse arvamust võib küsida, kuid sellega ei pea arvestama (RISC uuring)	54% (2008)	väheneb	väheneb
Mitteinstitutsionaalsele asendushooldusele paigutatud laste osakaal	73% (2010)	Sama	Sama

kõigist asendushooldusele paigutatud lastest (Sotsiaalministeerium)			
---	--	--	--

4. Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut toetav kombineeritud toetuste ja teenuste süsteem, et pakkuda perele püsivat kindlustunnet,

SE Indikaator	Baastase	Sihttase 2015	Sihttase 2020
Laste (0–17-aastaste) suhtelise vaesuse määr (Statistikaamet)	19% (2010 Sotsiaalministeeriumi prognoos)	17%	16,5%
Siirete sh pensionid mõju 0–17-aastaste laste suhtelise vaesuse vähendamisele, protsendipunktides (Statistikaamet)	16 protsendipunkti (2009)	14 protsendipunkti	13 protsendipunkti

5. Meestel ja naistel on võrdsed võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks, et soodustada kvaliteetset ja iga pereliikme vajadustele vastavat igapäevaolu.

SE Indikaator	Baastase	Sihttase 2015	Sihttase 2020
0–2aastaste ning 3–6aastaste laste osakaal formaalses lapsehoiuis (Eurostat)	0–2aastastest 25% 3–6aastastest 92% (2009)	0–2aastastest 33% 3–6aastastest 92%	0–2aastastest 35% 3–6aastastest 92%
0–6aastaste lastega 20–50aastaste meeste ja naiste tööhõivemäär erinevus ehk hõivelõhe (Statistikaamet)	0–6aastaste lastega 20–50aastaste meeste ja naiste tööhõive määr erinevus (hõivelõhe) 38,6pp (2008)	0–6aastaste lastega 20–50aastaste meeste ja naiste tööhõive määr erinevus (hõivelõhe) 35,5pp	0–6aastaste lastega 20–50aastaste meeste ja naiste tööhõive määr erinevus (hõivelõhe) 33pp
Meeste osakaal isikutest, kellele on aasta jooksul määratud vanemahüvitis (esmakordsed määramised) (Sotsiaalkindlustusamet)	6,9% (2010)	8,5%	10%

Transpordi arengukava 2014-2020

<https://goo.gl/NGXn4n>

Üldeesmärk:

Eesti transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestval moel.

Indikaator: Transpordisüsteemi kasutajate rahulolu (indeks mõõdab kasutajate poolt neljale transpordisüsteemi valdkonnale (teede kvaliteet, raudteede kvaliteet, sadamate kvaliteet, õhustranspordi kvaliteet) seitsme punkti skaalal antud hinnete keskmist).

Algtase 2012 - 4,47; Vahetase 2017 - 4,7; Sihttase 2020 - 4,8

ALAEESMÄRK 1. MUGAV JA NUTIKAS LIIKUMISKESKKOND

Teetranspordi läbisõidu kasv ei ole suurem kui pool SKP kasvust

Näitaja / Aasta	Algtase 2006-2011	Vahetase 2014-2017	Sihttase 2014-2020
SKP reaalkasv antud vahemikus	-1%	11%	22%
Teetranspordi läbisõidu kasv	-3 %	< 6%*	< 11%*

Jalgsi ja rattaga liikumise osakaal tööle käimise

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	sihttase 2020
Jalgsi ja rattaga tööl käimise osakaal	21%	23%	25%

Transpordisektori energiakulu (teradžauli)

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Transpordisektori energiakulu (miljonit TJ)	33	33	33

ALAEESMÄRK 2. KVALITEETSED TEED JA SUJUV LIIKLUS

Riigimaanteedee teekatte seisukord (%)

Aasta / Seisukord	Teekatte seisukord (osakaal)*			
	Väga hea	Hea	Rahuldav	Halb/väga halb
Algtase 2012	19%	26%	28%	27%
Sihttase 2020	20%	35%	28%	17%

ALAEESMÄRK 3. LIIKLUSKAHJUDE VÄHENEMINE

Hukkunute arv 2020. a.

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Hukkunute arv (kolme aasta keskmine)	89	≤ 65	≤ 50

Allikas: Maanteeamet

ALAEESMÄRK 4. TRANSPORDI KESKKONNAMÕJUDE VÄHENEMINE

Transpordist tulenevate kasvuhoonegaaside (KHG) heitkogused⁵

Näitaja / Aasta	Algtase 2005	Hetke tase 2011	Vahetase 2017	Sihttase 2020

⁵ Eesmärk ei hõlma lennunduse CO₂-heitkoguseid. Alg-, vahe- ja sihttaseme määramisel on lähtutud Eesti KHG heitkoguste inventuuri 1990-2010 aruandest (http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/6598.php); hetke tase on toodud vastavalt Eesti KHG heitkoguste inventuuri 1990-2011 aruandele (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1197603/NIR_EST_1990-2011_15042013.pdf).

KHG heitkogused (mln tonni CO ₂ -ekvivalenti) ¹²	2,168	2,257	≤ 2,379	≤ 2,405
--	-------	-------	---------	---------

Taastuenergia osakaal transpordisektori energia lõpptarbimisest

Näitaja / Aasta	Algtase 2011	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Taastuenergia osakaal	0,2%	≥ 3,0%	≥ 10,0%

Ökonoomsete sõidukite osakaal uute sõidukite soetamisel

Näitaja / Aasta	Algtase 2011	Vahetase 2017	Sihttase 2020
A-C energiaklassi sõidukite osakaal	20%	30%	50%

Maanteetranspordist pärinev PM10-heide

Näitaja / Aasta	Algtase 2011	Vahetase 2017	Sihttase 2020
PM10-osakeste heide (tonni)	576,9*	630	560

* tegelik PM10 osakeste heide

Liiklusräst mõjutatud inimeste arv⁶

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Liiklusräst mõjutatud inimeste arv	333 600	< 333 600	< 333 600

ALAEESMÄRK 5. MUGAV JA KAASAEGNE ÜHISTRANSPOORT

Ühistranspordi kasutamise osakaal töökäimisel

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijatest	22,8%	≥ 24,0%	≥ 25,0%

Rongireisijate arv

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Rongireisijate arv (tuhandetes)	4 416	7 420	8 832

ALAEESMÄRK 6. TURISMI JA ETTEVÕTLUST TOETAVAD RAHVUSVAHELISED REISIÜHENDUSED

Rahvusvaheliste reisijate arv⁷

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Rahvusvaheliste reisijate arv (miljonit)	12,6	14	15,1

ALAEESMÄRK 7. RAHVUSVAHELISE KAUBAVEO MAHT ON SUURENENUD

Rahvusvahelise kaubaveo maht⁸

Näitaja / Aasta	Algtase 2012	Vahetase 2017	Sihttase 2020
Rahvusvahelise kaubaveo maht (miljonit tonni)	72	79	86

⁶ Hinnanguline ja lähima sajani ümardatud inimeste arv, kes elavad ehitistes, mille auto- rongi- ja lennuliiklusest tuleneva müra päeva-öhtu-öömuraindikaatori Lden arvsuurused ületavad 55 dB. Hinnang antakse Tallinna ja Tartu linna ning suurema liikluskagedusega maanteelõikude kohta iga 5 aasta tagant (järgmine hinnang 2017).

⁷ Reisijate arvu kui mõõdiku puhul on vaja arvestada, et selle saavutamine sõltub eri arengukavade eesmärkide täitmisest. Eelkõige turismi arengukavaga tegevustega tekitatakse nõudlus Eesti kui sihtkoha järele, transpordi arengukava tegevuste eesmärk on tagada transpordisüsteemi võimekus seda nõudlust teenindada.

⁸ Kaubaveo mahu kui mõõdiku juures on vaja arvestada, et selle eesmärgi täitmine ei sõltu ainult Transpordi arengukava tegevustest. Transpordi arengukava tegevuste eesmärk on eelkõige tagada transpordisüsteemi võimekus neid mahte teenindada

Eesti riiklik turismiarenduskava 2014-2020

<https://goo.gl/sTT1EJ>

Üldeesmärk: tagada Eesti konkurentsivõime ja rahvusvaheline atraktiivsus turismisihtkohana. Sihtrühmadeks on potentsiaalsed turistid, turismiettevõtjad ja turismiga seotud huvigrupid.

Indikaator	Algtase 2012	Sihttase 2020	Kasv 2020/2012
Turismiteenuste eksport, mld EUR	1,24	1,59*	28%
Välituristide ööbimiste arv majutuskohades, mln**	3,82	5,0*	31%

* – prognoos; ** – kasvu eelduseks on uute majutuskohade piisav lisandumine täiendava nõudluse katteks eelkõige Tallinnas ja Pärnus

Alaeesmärgid:

Alaeesmärk 1: Eesti on reisisihina tuntud, hästi ligipääsetav ning Eesti turismitooted ja -teenused on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised

MEEDE 1.1 EESTI KUI REISISIHI TUNTUSE SUURENDAMINE, SH SISETURISMI EDENDAMINE

Indikaator 1: Eesti koht parima mainega riikide seas on FutureBrand poolt koostatavas Country brand tourism index'is 2. tõusnud 2012. a 36. kohalt 2020. aastaks 25. kohale.

Indikaator 2: Ööbimiste arv prioriteetsetelt sihtturgudelt (Soome, Venemaa, Läti, Rootsi, Norra, Saksamaa, Suurbritannia) on kasvanud 3 026 758 ööbimiselt 2012. aastal 3 987 000 ööbimiseni 2020. aastaks.

Indikaator 3: Siseturistide ööbimiste arv majutuskohades on kasvanud 1,72 miljonilt 2012. aastal 2,1 miljoni ööbimiseni 2020. aastaks.

MEEDE 1.2 TURISMIINFO JUHTIMINE

Indikaator 1: Veebilehe www.visitestonia.com külastuste arvu kasv 3,1 miljonilt külastuselt 2012. aastal 5,5 miljoni külastuseni 2020. aastal.

Indikaator 2: Rahulolu kasv turismiinfo- ja külastuskeskuste teenusega 90%-lt 2012. aastal 94%-le 2020. aastal.

MEEDE 1.3 TURISMITOODETE ARENDUSE JUHTIMINE

Indikaator: Kvaliteedimärgiseid omavate turismiinfosüsteemi andmebaasis registreeritud turismiteenuse pakkujate ja atraktsioonide arvu suurenemine 4%-lt 2012. aastal 25%-le 2020. aastal

MEEDE 1.4 TURISMI ARENGUVÕIMALUSTE SEIRE JA ETTEVÕTLUSKESKKONNA ARENDAMINE

Indikaator: Turismisektori teadlikkuse kasv turutrendide, prioriteetsete sihtturgude nõudluse ja teemavaldkondade arenguvõimaluste kohta.

Alaeesmärk 2: Eesti turismiatraktsioonid ja Eestis toimuvad sündmused on rahvusvaheliselt huvipakkuvad ja reisimotivatsiooni loovad

MEEDE 2.1 RAHVUSVAHELISELT HUVIPAKKUVATE TURISMIATRAKTSIOONIDE ARENDAMINE

Indikaator: Iga toetatavat atraktsiooni külastab aastas vähemalt 60 000 turisti.

MEEDE 2.2 RAHVUSVAHELISTE SÜNDMUSTE TOETAMINE JA SÜNDMUSTE KORRALDAMISEL OSALEMINE

Indikaator 1: Toetatud konverentside, kultuuri- ja spordisündmustega lisandub aastaks 2020 kokku vähemalt 300 000 välituristide ööbimist majutusettevõtetes.

Indikaator 2: Eesti tõus konverentsisihthmaana ICCA (International Congress and Convention Association) poolt koostatavas Country and City Rankings edetabelis 43. kohalt 2012. aastal 29. kohale 2020. aastal.

Indikaator 3: Hooajalisus on vähenenud, suvekuude osatähtsus on vähenenud sise- ja välituristide ööbimistest kogu aasta jooksul 37,4 %-lt 2012. aastal 37%-ni 2020. aastal.

Alaeesmärk 3: Eesti turismisihthkohad ja neile omased turismitooted on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised

MEEDE 3.1 PIIRKONDLIKE TURISMITOODETE ARENDAMINE

Indikaator 1: Välituristide ööbimiste arvu kasv aastaks 2020 (Joonis 2): Tallinn 3,24 mln (2012: 2,49 mln); Põhja-Eesti 0,40 mln (2012: 0,32 mln); Lääne-Eesti 1,04 mln (2012: 0,73 mln); Lõuna-Eesti 0,33 mln (2012: 0,28 mln).

Indikaator 2: Siseturistide ööbimiste arvu kasv aastaks 2020 (Joonis 2): Tallinn 0,34 mln (2012: 0,26 mln); Põhja-Eesti 0,58 mln (2012: 0,49 mln); Lääne-Eesti 0,56 mln (2012: 0,46 mln); Lõuna-Eesti 0,62 mln (2012: 0,51 mln).

Eesti infoühiskonna arengukava 2020

<https://goo.gl/zV9pWB>

Üldeesmärk:

Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust.

Üldeesmärgi mõõdikud:

1. 100 Mbit/s või suurema kiirusega interneti kasutamise osakaal

Algtase: 3,6% (2012) → sihttase: 60% (2020)

2. Interneti mittekasutajate osakaal 16–74-aastaste Eesti elanike seas

Algtase: 18% (2013) → sihttase: 5% (2020)

3. Rahulolu avalike teenuste kvaliteediga:

a. 16–74-aastaste elanike hulgas

Algtase: 67% (2012) → sihttase: 85% (2020)

b. ettevõtjate hulgas

Algtase: 76% (2012) → sihttase: 90% (2020)

4. IKT- spetsialistide osakaal koguhoides

Algtase: 3% → sihttase: 4,5% (2020).

Alaeesmärgid

Alaeesmärk 1: majanduse kasvu, riigi arengut ja elanike heaolu toetav IKT-taristu;

Meede 1: Interneti kättesaadavuse suurendamine

30 Mbit/s kiirusega interneti kättesaadavus kõigi Eesti elanike jaoks

a. Kaabliga interneti kättesaadavus kõigile majapidamistele

Algtase: 61% (2012) → sihttase: 100% (2020)

[Allikas: Konkurentsiamet]

b. Mobiilise interneti kättesaadavus kogu Eesti territooriumil

Algtase: 34% (2013) → sihttase: 80% (2020)

[Allikas: Tehnilise Järelevalve Amet]

100 Mbit/s või suurema kiirusega interneti kasutamise osakaal

Algtase: 3,6% (2012) → sihttase: 60% (2020)

[Allikas: Konkurentsiamet]

Eesti on maailma kõige vabama internetiga riikide TOP-5 seas

Algtase: 2. koht (2013) → sihttase 1.-5. koht (2020)

[Allikas: Freedom House'i uuring „Freedom on the Net“]

Meede 2: Avaliku ja erasektori ühtse teenusteruumi arendamine

Turvalise elektroonse identiteedi kasutamine

a. Turvalist elektroonset identiteeti (ID-kaart, mobiil-ID, digi-ID jne) kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest elanikest

Algtase: 37% (2013) → sihttase: 65% (2020)

[Allikas: Sertifitseerimiskeskus]

b. Mitteresidentidele väljastatud kehtivate eID-de arv

Algtase: 1547 (2013) → sihttase: 5000 (2020)

[Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet]

c. Digitaalset allkirja kasutavate tööealiste EL elanike osakaal

Algtase: teadmata → sihttase 20% EL elanikest (2020)

[Allikas: täpne metoodika ning allikas selgitatakse välja 2014]

Põhjala (või teiste) riikide arv, kellega Eesti on ühiselt arendanud baastaristu komponente

Algtase: 0 → sihttase 3 (2020)

[Allikas: Riigi Infosüsteemide Amet]

Riikide arv, kellega Eesti on avanud teenuste baastaristul (nt X-teel või elektroonsel identiteedil) põhinevaid piiriüleseid avalikke teenuseid

Algtase: 0 (2013) → sihttase: 7 (2020)

[Allikas: Riigi Infosüsteemide Amet]

X-teega liitunud ettevõtete arv

Algtase: 179 (2013) → sihttase: 240 (2020)

[Allikas: RIHA statistika]

Alaesmärk 2: rohkem kõrgema lisandväärtusega töökohti, suurem rahvusvaheline konkurentsivõime ja kõrgem elukvaliteet inimeste IKT-oskuste tõusu kaudu;

Meede 1: Digitaalse kirjaoskuse arendamine isikliku heaolu suurendamiseks

Interneti mittekasutajate osakaal 16–74-aastaste Eesti elanike seas*

Algtase: 18% (2013) → sihttase: 5% (2020)

[Allikas: Statistikaamet]

Isikute osakaal, kes hindavad oma arvutikasutamise oskusi piisavaks enda isikuandmete kaitsmiseks internetis

Algtase: 68% (2013) → sihttase: 10 protsendipunkti kõrgem kui EL-i keskmine 2020. a (2020)

[Allikas: Statistikaamet]

Isikute osakaal, kes on kasutanud e-kaubandust, sealhulgas piiriülest e-kaubandust:

a. e-kaubandus (osakaal kõigist 16–74-aastastest elanikest)

Algtase: 23% (2013; ELis keskmiselt 45%) → sihttase: EL-i keskmine 2020. a (2020)

b. piiriülene e-kaubandus (osakaal kõigist e-kaubanduse kasutajatest)

Algtase: 57% (2013) → sihttase: 75% (2020)

[Allikas: Statistikaamet]

Meede 2: Kõrgemate IKT-oskuste edendamine

16–74-aastaste elanike osakaal, kes hindavad oma arvuti kasutamise oskusi piisavaks töökoha otsimiseks või vahetamiseks järgmise aasta jooksul

Algtase: 76% (2013) → sihttase: 90% (2020)

[Allikas: Statistikaamet]

Tööandjate rahulolu tööturul saadaolevate töötajate IKT-oskustega

Algtase: algata teadmata → sihttase: taseme tõus (2020)

[Allikas: *metoodika töötatakse välja 2014.a.*]

IKT- spetsialistide osakaal koguhõives*

Algtase: 3% → sihttase: 4,5% (2020)

[Algtaseme allikas: „Eesti IKT kompetentsidega tööjõu hetkeseisu ja vajaduse kaardistamine“, Praxis 2013]

IKT-sektori toodete ja teenuste ekspordi osakaal koguekspordis Algtase: 14,2% (2011) → sihttase: 20% (2020)

[Allikas: Statistikaamet]

Tippspetsialistide osakaal koguhõives

Algtase: 9,3% (2012) → sihttase: 12% (2020)

[Allikas: Statistikaamet]

Alaeesmärk 3: nutikas riigivalitsemine

Meede 1: Parematest avalike teenuste arendamine IKT abil

Ühtsetele kvaliteedinõuetele vastavate avalike teenuste osakaal kõigis avalikes teenustes

Algtase: kvaliteedinõuded puuduvad (2013) → sihttase: 100% (2020)

[Allikas: *metoodika töötatakse välja 2014. a.*]

Avalikest e-teenustest teadlike elanike osakaal:

a. 16–74-aastaste elanike hulgas

Algtase: 29% (2012) → sihttase: 90% (2020)

b. ettevõtjate hulgas

Algtase: 34% (2012) → sihttase: 90% (2020)

[Allikas: *Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellitav uuring*]

Rahulolu avalike teenuste kvaliteediga:

c. 16–74-aastaste elanike hulgas

Algtase: 67% (2012) → sihttase: 85% (2020)

d. ettevõtjate hulgas

Algtase: 76% (2012) → sihttase: 90% (2020)

[Allikas: *Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellitav uuring*]

Paberivaba ametliku suhtluse osakaal kogusuhtlusest

Algtase: täpne algtase teadmata → sihttase: 95% (2020)

[Allikas: metoodika töötatakse välja 2014. a]

Masintöödeldavate e-arvete osakaal avaliku ja erasektori vahelises arveldamises

Algtase: täpne algtase teadmata⁵⁵ → sihttase: 100% (2020)

[Allikas: *metoodika töötatakse välja 2014. a*]

Teenuste kogu elutsükli maksumuse indeks

Algtase: puudub → sihttase: indeksi paranemine

[Allikas: *metoodika töötatakse välja 2014. a*]

Meede 2: IKT kasutamine kaasamise ja osaluse edendamiseks

Internetikasutajate osakaal, kes on kasutanud e-kaasamise võimalusi⁵⁸

Algtase: 25% (2012) → sihttase: 45% (2020)

[Allikas: *Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellitav uuring*]

Konsultatsioonide tulemuste kohta asutuse veebilehel tagasisidet avalikustavate ministeeriumide osakaal

Algtase: 0 (2011) → sihttase: 100% (2020)

[Allikas: *Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellitav uuring*]

Koosloomes valminud jätkusuutlike teenuste arv⁵⁹

Algtase: 0 (2013) → sihttase: 15% (2020)

[Allikas: *Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*]

Meede 3: Paremate otsuste tegemine IKT abil

IKT toel kvaliteetsemale poliitika kujundamisele suunatud koolitus- ja pilootprojektide arv

Algtase: teadmata (2013) → siht: kaks projekti aastas perioodil 2014–2020

[Allikas: *Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*]

Ala-eesmärk 4: E-Eesti tuntuse tõus maailmas

Meede 1: Infoühiskonna arengu seire, analüüs ja tutvustamine

Infoühiskonnaalastel üritustel osalenud avaliku ja erasektori võtmeisikute arv

Algtase: pole teada (2013) → ~200 unikaalset külastust aastas kokkulepitud ja suure mõjuga infoühiskonna üritustel

[Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Riigi Infosüsteemide Amet]

Riiklikult kogutava infoühiskonna statistika kättesaadavus ja vastavus poliitikakujundamise vajadustele
Algtase: rahulolu määr täpsustatakse 2014. a → sihttase: taseme tõus (2020)

[Allikas: poliitikakujundajate küsitlus, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium]

Meede 2: Eesti IKT-kogemuse levitamine rahvusvaheliselt

e-Eesti meediakajastus maailmameedias

Algtase: selgitatakse välja 2014. a → sihttase: taseme tõus (2020)

[Allikas: Meediamonitoring]

Eesti elukestva õppe strateegia 2020

<https://goo.gl/rJHfje>

Strateegia üldesmärk: kõigile Eesti inimestele on loodud nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärrika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus

Elukestva õppe süsteemi 2020 iseloomustavad võtmenäitajad:

	Sihttase 2020	Algtase
1. Täiskasvanute õppes osaluse määr	20%	12,9% (2012)
2. Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaal	mitte rohkem kui 25%	30,3% (2012)
3. Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24aastaste inimeste osakaal	alla 9%	10,5% (2012)
4. Tiptasemel oskustega õpilaste osakaal :		
a) funktsionaalne lugemisoskus	10%	8,4% (2012)
b) matemaatiline kirjaoskus	16%	14,6% (2012)
c) loodusteaduslik kirjaoskus	14,4%	12,8% (2012)
5. 1–3 aastat tagasi õpingud lõpetanud 20–34aastaste inimeste tööhõive määr	vähemalt 82%	73,9% (2012)
6. Digipädevustega inimeste osakaal 16–74aastaste earühmas	80%	65% (2012)
7. Üldhariduskooli õpetajate keskmine palk võrdluses kõrgharidusega töötaja keskmise palgaga Eestis	≥1,0	0,64 (2011)
8. Erinevate osapoolte rahulolu elukestva õppe toimimisega	rahulolu on kasvanud	

Üldeesmärgi teostumiseks on seatud 5 strateegilist eesmärki:

1. MUUTUNUD ÕPIKÄSITUS. Iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendav õpikäsitus on rakendatud kõigil haridustasemetel ja -liikides.

Madalal tasemel oskustega õpilaste osakaal (%), sihttase 2018 –

Funktsionaalne lugemisoskus 7,5%

Matemaatiline kirjaoskus 8%

Loodusteaduslik kirjaoskus 5%

Põhikoolist väljalangevus kolmandas kooliastmes (%), sihttase 2020 – <1%

Õppetöö katkestajate määr %, sihttase 2020 –

Kutseõppeasutustes <20%

Gümnaasiumides <0,8%

Kõrghariduses <15%

2. PÄDEVAD JA MOTIVEERITUD ÕPETAJAD NING KOOLIJUHID. Õpetaja/õppejõu ja koolijuhhi töö hindamine ja tasustamine on vastavuses nende ametikohtadele esitatavate nõuete ja töö tulemuslikkusega.

30-aastaste ja nooremate õpetajate osakaal (%), sihttase 2020 – >12,5%

Konkurss õpetajakoolituse õppekohtadele, sihttase 2020 – Konkurss on kasvanud

Õpetajate sooline struktuur üldhariduses (naised: mehed (%), sihttase 2020 – 75%:25%

3. ELUKESTVA ÕPPE VÕIMALUSTE JA TÖÖMAAILMA VAJADUSTE VASTAVUS. Kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjääriteenused on suurendanud erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades ja Eesti eri regioonides.

LTT (loodus- ja täppisteadused, tehnika, tootmine ja ehitus) erialade lõpetajate osakaal (%)

kõrghariduses, sihttase 2020 – 25%

Karjäärinõustamise läbinud põhikoolilõpetajate osakaal, sihttase 2020 – 100%

Kutsehariduse statsionaarses õppes õpinguid jätkavate põhikoolilõpetajate määr (%), sihttase 2020 – 35%

Keskhariduse tasemel õppurite jagunemine (%) üldkeskhariduse ja kutsekeskhariduse vahel, sihttase 2020 – 60%:40%

Üliõpilaste mobiilsus, sihttase 2020 – 10%

4. DIGIPÖÖRE ELUKESTVAS ÕPPES. Õppimisel ja õpetamisel rakendatakse kaasaegset digitehnoloogiat otstarbekamalt ja tulemuslikumalt, paranenud on kogu elanikkonna digioskused ning tagatud on ligipääs uue põlvkonna digitaristule.

Õppijate osakaal erinevatel haridustasemetel (ISCED 1–6), kes kasutavad õppetöös iga päev arvutit vm personaalset digivahendit, sihttase 2020 – 100%

Nende 8. klassi õpilaste osakaal kõigist 8. klassi õpilastest, kes õpivad digitaalselt toetavates koolides, sihttase 2020 – 100%

Nende 8. klassi õpilaste osakaal kõigist 8. klassi õpilastest, kes õpivad virtuaalse õpikeskkonnaga koolides, sihttase 2020 – 100%

Põhikoolilõpetajate määr, kellel on tõendatult olemas IKT baasoskused, sihttase 2020 – 100%

5. VÕRDSSED VÕIMALUSED ELUKESTVAKS ÕPPEKS JA ÕPPES OSALUSE KASV. Kõigile on loodud võrdsed võimalused elukestvaks õppeks.

Kolmanda haridustasemega 30–34-aastaste osakaal earühmas (%), sihttase 2020 – 40%

4-aastaste kuni kooliealiste laste osakaal alushariduses (%), sihttase 2020 – 95%

Vene õppekeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt tasemel B1 (%), sihttase 2020 – 90%

Töajookulude osakaal valitsussektori hariduskuludest (%), sihttase 2020 – 60
sh õpetaja töajookulude osakaal valitsussektori üldhariduskuludes (%), sihttase 2020 – 50

Haridusvaldkonna pinnakasutuse optimeerimine (m²), sihttase 2020 – 3 milj

Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020

<https://goo.gl/VdJAev>

Strateegilise valdkonna üldeesmärk – Tervena elatud eluiga on Eestis aastaks 2020 pikenenud meestel keskmiselt 60 ja naistel 65 eluaastani ning keskmine eeldatav eluiga on pikenenud meestel 75 ja naistel 84 eluaastani.

Indikaator	Baastase 2006	Aasta 2016 siht	Sihttase 2020
Eeldatav eluiga sünnimomendil – mehed. Allikas: Statistikaamet	67,36	73	75
Eeldatav eluiga sünnimomendil – naised. Allikas: Statistikaamet	78,45	82,5	84
Tervena (piirangutevabalt) elatud eluiga sünnimomendil – mehed. Allikas: Statistikaamet	48,0 (2005)	57,5	60
Tervena (piirangutevabalt) elatud eluiga sünnimomendil – naised. Allikas: Statistikaamet	52,2 (2005)	62,5	65

Alaeesmärgid

AE 1. Sotsiaalne sidusus on suurenenud ja ebavõrdsus tervises vähenenud

Indikaator	Baastase 2006	Aasta 2016 siht	Sihttase 2020
Ravikindlustusega kaetute osakaal rahvastikust Allikas: Statistikaamet ja Haigekassa	95,2% m: 93,3% n: 96,8%	99%	100%
Suhtelise vaesuse määr peale sotsiaalseid siirdeid (isikute osakaal, kelle ekvivalentsissetulek on madalam kui 60% leibkonnaliikmete aasta ekvivalentnetosissetuleku mediaan) Allikas: Statistikaamet	18,3% m: 16,3% n: 20,0% (2005)	16,5%	15%
Laste vaesusrisk (allpool vaesuspiiri elavate kuni 15-aastaste laste osakaal) Allikas: Statistikaamet	19,8% m: 20,8% n: 18,8% (2005)	18%	17%
Pikaajaliste (üle 12 kuu) töötute osatähtsus tööjõus Allikas: Statistikaamet	2,3% m:2,9% n:1,7% (2007)	3,7%	2,5%
Suitsiidide suremuskordaja 100 000 elaniku kohta Allikas: Statistikaamet ja Tervise Arengu Instituut	18,4	12,5	10

AE 2. Laste ja noorte suremus ja psüühika- ning käitumishäirete esmashaigestumus on vähenenud ning noored annavad oma tervisele järjest positiivsema hinnangu

Indikaator	Baastase 2006	Aasta 2016 siht	Sihttase 2020
Imikusuremuskordaja (alla 1-aastaste laste surmade arv aastas 1000 elussündinu kohta). Allikas: Statistikaamet	4,4 m: 5,7 n: 3,1	2,2	1,7
0–19-aastaste laste ja noorte suremuskordaja 100 000 elaniku kohta. Allikas: Statistikaamet	61,2 m: 82,2 n: 39,1	34	31
0–19-aastaste laste ja noorte suremuskordaja vigastuste, mürgistuste, õnnetusjuhtumite tõttu 100 000 elaniku kohta. Allikas: Statistikaamet	30,1 m: 42,1 n: 17,5	12	7
1–19-aastaste laste ja noorte psüühika- ja käitumishäirete esmashaigestumuskordaja 100 000 elaniku kohta. Allikas: Tervise Arengu Instituut	2 251 m: 2 597 n: 1 886	1 929	1 801
Oma tervist väga heaks hindavate 11-, 13- ja 15-aastaste laste osakaal. Allikas: Tervise Arengu Instituut, HBSC	31,3% m: 34,2% n: 28,5% (2005/ 2006)	32,9%	34,7%

Osaliselt või täielikult rinnapiimatoidul olevate 6 kuu vanuste imikute osakaal. Allikas: Tervise Arengu Instituut	55,3% (2011)	66%	75%
---	-----------------	-----	-----

AE 3. Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevad terviseriskid on vähenenud.

Indikaator	Baastase 2006	Aasta 2016 siht	Sihttase 2020
Suremus hingamiselundite haigustesse 100 000 elaniku kohta Allikas: Statistikaamet ja Tervise Arengu Instituut	36,9 m: 57,2 n: 19,6	31	31
Surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 hõivatatu kohta Allikas: Tööinspeksioon ja Statistikaamet	4,5	2,7	2,4
Tööõnnetuste tagajärjel kaotatud tööpäevade arv 100 hõivatatu kohta Allikas: Haigekassa ja Statistikaamet	20	16	15
Töö mõju tervisele – hõivatute osakaal, kes arvavad, et nende töö halvendab nende tervist Allikas: European Working Conditions Survey	59,2% (2005)	40%	30%
Elanikkonna toidutekkelistesse nakkushaigustesse haigestunute arv 100 000 elaniku kohta Allikas: Terviseamet	303	200	200
Nõuetele vastava joogiveega varustatud elanikkonna osakaal Allikas: Terviseamet	73%	88%	90%
Astma diagnoosi/ravi saanute osakaal 16–64-aastaste hulgas Allikas: Tervise Arengu Instituut, tervisekäitumise uuring	2,1% m: 1,8% n: 2,4%	1,7%	1,5%
Peenosakeste (PM10) aastakeskmise kontsentratsioon Eesti linnade välisõhus ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) Allikas: Statistikaamet, Keskkonnateabe Keskus	20,7 (2005)	14	14
2-aastaste laste hõlmatus leetridmumps-punetised (MMR) immuniseerimisega Allikas: Terviseamet	93,9% (2011)	$\geq 95\%$	$\geq 95\%$

AE 4. Rahvastiku kehaline aktiivsus on suurenenud, toitumine on muutunud tasakaalustatumaks ja riskikäitumine on vähenenud.

Indikaator	Baastase 2006	Aasta 2016 siht	Sihttase 2020
16–64-aastaste ülekaaluliste inimeste osakaal.	30,5% m: 37,3%	26%	25%

Allikas: Tervise Arengu Instituut, tervisekäitumise uuring	n: 26,1%		
16–64-aastaste rasvunud inimeste osakaal. Allikas: Tervise Arengu Instituut, tervisekäitumise uuring	15,2% m: 14,9% n: 16,5%	13%	12%
Ülekaaluliste kooliõpilaste osakaal. Allikas: Haigekassa koolitervishoiu Aruanded	7,8 % (2006/ 2007)	6,5%	6%
Uute HIV-nakkuse juhtude arv 100 000 elaniku kohta. Allikas: Terviseamet	47,2 m: 60,4 n: 35,9 (2007)	20	15
HIV-sse nakatunud rasedate osakaal kõigist rasedatest. Allikas: Terviseamet, Tervise Arengu Instituut	0,3%	<1%	<1%
Illegaalseid narkootikume proovinud 15–16-aastaste osakaal. Allikas: Tervise Arengu Instituut, ESPAD uuring	33,5 % m: 37% n: 23% (2007)	24	21
Surmaga lõppenud õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad 100 000 elaniku kohta Allikas: Statistikaamet	121 m 201 n: 53	78	61
Joobes juhtide osalusel toimunud õnnetustes hukkunute arv. Allikas: Maanteeamet	53	14	14
Südame- ja veresoonehaigustesse surnud alla 65-aastaste arv 100 000 elaniku kohta Allikas: Statistikaamet	94 m: 150 n: 41 (2011)	73	56
Liikumisharrastusega regulaarselt tegelevate 16–64-aastaste isikute osakaal Allikas: Tervise Arengu Instituut, tervisekäitumise uuring	36,3% m:36,9% n: 35,8% (2010)	45%	53%
Absoluutalkoholi tarvitamine liitrites elaniku kohta aastas Allikas: Konjunkturiinstituut	10,2 (2011)	<8	<8
16–64-aastaste igapäevasuitsetajate osakaal Allikas: Tervise Arengu Instituut, tervisekäitumise uuring	26,2% m:36,8% n: 18,7% (2010)	21,5%	18,3%
Tuberkuloosi esmashaigestunute arv 100 000 elaniku kohta Allikas: Tervise Arengu Instituut, Tuberkuloosiregister	19,8 m:29,8 n: 11,2 (2011)	16	14

AE 5. Kõigile inimestele on tagatud kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus ressursside optimaalse kasutuse kaudu.

Indikaator	Baastase 2006	Aasta 2016 siht	Sihttase 2020
-------------------	----------------------	------------------------	----------------------

Arstide arv 100 000 elaniku kohta. Allikas: Tervise Arengu Instituut	322	320	320
Õendusala töötajate arv 100 000 elaniku kohta. Allikas: Tervise Arengu Instituut	680	830	900
Arstiabi kvaliteediga üldiselt või väga rahul olijate osakaal. Allikas: Sotsiaalministeerium, „Elanike hinnangud tervisele ja arstiabile”	69% (2007)	76%	80%
Arstiabi kättesaadavust heaks või väga heaks pidanute osakaal. Allikas: Sotsiaalministeerium, „Elanike hinnangud tervisele ja arstiabile”	60% (2007)	65%	68%
Leibkonna kulutuste osakaal tervishoiu kogukuludest. Allikas: Tervise Arengu Instituut	24%	<25%	<25%

Arengekavad, mida võiks (lisaks eespool toodutele) ka vaadata:

- **Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 (näitajad toetusmeetmete põhised, mitte väga strateegilised)**
- **Energiamaajanduse arengukava aastani 2030**
- **Eesti taastuvenergia tegevuskava aastani 2020**
- **Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020 "Teadmistepõhine Eesti"**
- **Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030**
- **Kliimapoliitika põhialused aastani 2050**
- **Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030**
- **Riigi jäätmekava 2014-2020**
- **Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020**

III Riigi ootused maakonna arengustrateegiatega panusele riigi valdkondlike arengukavade eesmärkidesse

Alljärgnevas osas on esitatud Eesti regionaalarengu strateegia seireprotsessi käigus ministeeriumitelt kogutud ettepanekud, milliste nende haldusala riigi valdkondlike arengukavade eesmärkide saavutamisele tuleks maakonna arengustrateegiatega kaudu maakondliku tasandi koostöös kindlasti panustada:

1. Haridus- ja Teadusministeerium

a) *Elukestva õppe strateegia 2020 (EÕS)* järgmistesse eesmärkidesse:

- „kvaliteetse ja valikuterohke gümnaasiumihariduse võimaluste loomine igas maakonnas ning kvaliteetse kodulähedase põhihariduse tagamine“ - maakondade arengustrateegiatega kaudu on vajalik aidata kaasa EÕSiga ettenähtud haridusvõrgu muudatuste elluviimisele;

- „nõrgema konkurentsivõimega inimestele õppes osalemiseks tingimuste loomine“ – vastavate tegevuste kavandamine maakondade arengustrateegiates peaks toimuma koostöös HTMi ja SOM-ga;
  - „kvaliteetse ja töömaailma vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse kättesaadavuse tagamine“ – sellesse suunda panustavate tegevuste kavandamine eelkõige eri õppeasutuste koostöö kaudu.
- b) *Noortevaldkonna arengukava 2014–20 (NVA)* alaeesmärk 3 „**Noorte osalus otsustes on rohkem toetatud**“ - kaasamaks noori rohkem nende elu puudutavatesse otsustesse ja kohaliku/piirkondliku arengu kavandamisse, sh ühtlasi maakonna arengustrateegiate koostamise protsessi.
- c) Kooskõla EÕSi ja NVA eesmärkidega tuleks tagada kõigi noorsootöö, üldharidusteenuste, elukestva õppe ja õppenõustamise teenuste arendamise tegevuste kavandamisel maakonna arengustrateegiates.

2. Majanduse ja Kommunikatsiooniministeerium

Transpordi arengukava 2014-2020 meetmed:

- aidata kaasa **sundliikumiste vähendamise eesmärgile** kaugtöökohtade loomise, hea ühistranspordi arendamise ning maa-arengute suunamise kaudu olemasoleva taristu lähedusse;
- soodustada **säästlikuma liikumisviisi eelisarendamist** ühistranspordi, jalgrattaga ning jalgsi liikumise keskkonna eelisarendamise; innovaatiliste ja säästlikumate transpordilahenduste (nõudebussid, paki- ja inimesteveo ühendamine, sotsiaaltransport jne) piloteerimise ja kasutuselevõtu toel;
- mõelda läbi tegevused **regionaalsete ja kohalike ühistranspordiühenduste arendamiseks ja liinivõrgu optimeerimiseks**.

3. Maaeluministeerium

Maakonna arengustrateegiate panus oluline edaspidi *uue maaelu ja kalanduse arengu strateegia* eesmärkide elluviimisse, mille koostamine seisab hetkel veel ees. Maaeluministeerium tähtsustab maakonna arengustrateegiate ettevalmistamise raames koostööd omavalitsuste ja MAROdega maaelu ja kalanduse valdkonna arengu üldeesmärgi nimel **tagada elujõuline konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond**.

4. Kultuuriministeerium

Kohalike omavalitsuste ühistegevuste kaudu oluline panustada eelkõige järgmiste valdkonna arengukavade eesmärkidesse:

- a) „*Eesti kultuuripoliitika põhialused aastani 2020*“;
- b) Vabariigi Valitsuse arengukava „*Lõimuv Eesti 2020*“;
- c) „*Spordipoliitika põhialused aastani 2030*“ - vaja kindlasti panustada tervisespordiga tegelemise võimaluste parandamisele ja noorte huvitegevuse toetamisele.

Kultuurivaldkonna arengu kavandamine on väga oluline osa maakondade arengustrateegiates. Näiteks on vaimse kultuuripärandi väärtustamise ja hoidmise seisukohast maakondlikul tasandil väga oluline piirkondlike kultuuriliste eripärade elujõulisuse tagamine (setod, mulgid, kihnu jne).

5. Sotsiaalministeerium

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 (RTA) üldeesmärgi **tervena elatud eluea pikenemine ning keskmise eeldatava eluea kasv**. Maakonna tasandil tuleks analüüsida maakonna elanike terviseseisundit ning seada eesmärgid selle parandamiseks.

6. Keskkonnaministeerium

1. Keskkonna valdkonnas peaksid maakonna arengustrateegiad võtma aluseks *keskkonnahoiu eesmäärke* just vastavast piirkonna eripäradest ja ressursidest lähtudes. Üksikuid valdkonna eesmäärke eraldi esile tõsta ei pea Keskkonnaministeerium seetõttu maakonna arengustrateegiatele kohaseks.
2. Maakonna arengustrateegiad peavad kujundama ka koostööd riigi ja KOVde vahel keskkonnavaldkonna üleriigiliste strateegiadokumentide eesmärkide täitmisel.